

مطالعات تکوین، تکامل و طبقه‌بندی خاک‌های، دشتهای باچون (استان فارس) و دلی مهرجان (استان کهکلوپه و بویر احمد) با رژیم‌های رطوبتی و حرارتی مختلف سالار رضا پور و مجید باقر نژاد^۱

امروزه برای تأمین غذای جمعیت رو به رشد جهان و استفاده بهینه از منابع موجود، شناخت و مطالعه کلیه خصوصیات فیزیکوشیمیایی، مورفولوژیکی، ژنتیکی و کانی‌شناسی خاک امری ضروری است. این مطالعات باعث خواهد شد تا منابع موجود به گونه‌ای مورد استفاده قرار گیرند که در دراز مدت پایداری و پویایی خاک حفظ شود. در این تحقیق به منظور بررسی و مقایسه نحوه تشکیل و تکامل خاک در رژیم‌های رطوبتی یوستیک وزریک و رژیم‌های حرارتی هیپرترمیک و ترمیک و همچنین تعیین و مطالعه تشکیل و تحول کانی‌های رسی در رژیم‌های فوق‌الذکر، دشتهای باچون (استان فارس) با وسعت ۴۰ هزار هکتار و دلی مهرجان (استان کهکلوپه و بویر احمد) با وسعت ۱۲/۵ هزار هکتار انتخاب شد. بدین منظور در دشتهای باچون با رژیم رطوبتی یوستیک وزریک و رژیم حرارتی هیپرترمیک و دلی مهرجان با رژیم‌های رطوبتی و حرارتی زیریک و ترمیک ۱۲ پروفیل شاهد مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. نمونه‌های خاک لایه‌های مختلف پروفیل‌های شاهد پس از آماده کردن تحت آزمایشات مختلف فیزیکوشیمیایی از قبیل تعیین بافت، پ هاش، هدایت الکتریکی، کربن آلی، ظرفیت تبادل کاتیونی قرار گرفتند و در نهایت نمونه‌هایی از خاکها جهت شناسایی کانی‌های رسی تحت آزمایشات X-Ray قرار گرفتند. بررسی ۱۲ پروفیل شاهد نشان دهنده وجود سه راسته انتی سول، انسیپی سول واریدی سول در دشت باچون و چهار راسته انتی سول، اینسیپی سول، آلفی سول و مالی سول در منطقه دلی مهرجان است. عوامل موثر در تشکیل این خاکها توپوگرافی و اقلیم شناخته شدند و تجمع کربنات کلسیم و تجمع رسهای سیلیکاتی نیز از فرایندهای عمده در این خاکها می‌باشند. به طور کلی روند تکامل این خاکها براساس تغییرات افق‌های شناسایی، تجمع آهک، نوع آهک، تغییرات رس و تجمع ماده آلی به شرح زیر تشخیص داده شد.

۱- در دشت باچون با کاهش شیب زمین تکامل و تنوع افق‌ها (تحت تأثیر پستی و بلندی) بیشتر می‌شود اما در منطقه دلی مهرجان با افزایش بارندگی، تراکم پوشش گیاهی و کاهش دما، خاکها تکامل یافته‌تر و عمیق‌تر می‌شوند.

^۱ به ترتیب دانشجوی کارشناسی ارشد، استادیار دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز

۲- در منطقه با چون، تشکیل و درجه تکامل افق کلسیک تحت تأثیر مقدار آب نفوذی (اعم از بارشهای جوی و آب آبیاری)، پستی و بلندی و شیب زمین قرار گرفته است. اما در منطقه دلی مهرجان این افق تحت تأثیر مقدار آب نفوذی، پوشش گیاهی، مقدار مواد آلی و جهت شیب زمین قرار گرفته است.

۳- در منطقه دلی مهرجان میزان مواد آلی، با افزایش بارندگی، کاهش دما و جهت شیب زمین همبستگی کاملی را نشان می‌دهد.

۴- در منطقه دلی مهرجان با وجود ماده آلی فراوان اثر اقلیم بر روی اسیدیته خاک مؤثر نبوده است. مطالعات کانی شناسی نشان داد که کانی‌های رسی از نظر نوع کم و بیش مشابه ولی مقدار نسبی آنها به علت اختلاف در رژیم‌های رطوبتی و فیزیوگرافی متفاوت است. بطور کلی کانی‌های عمده این مناطق عبارتند از ایلایت، کلرایت، اسمکتایت، ورمیکولایت، کوارتز و کانی‌های مخلوط که به نظر می‌رسد کانی‌های مونتموریلونایت و ورمیکولایت موجود در این خاکها منشاء پدوژنی داشته باشد.